

objavljivanje moralo biti najbolji mogući poticaj naporima u tom pogledu. Ono bi trebalo naići i na što jaču potporu naše javnosti, kako bi »najzrelije djelo oca hrvatske književnosti«¹⁷ postalo što dostupnije općinstvu. Zbog toga bi možda bilo probitačno prirediti jedno popularnije i jeftinije izdanje, samo s hrvatskim prijevodom, za one brojne čitatelje, koji ionako nisu u stanju pratiti knjige *latinske aliti diačke*.

Mirko Tomasović

DJELA DŽIVA BUNIĆA VUČICA

(Priredio Milan Ratković, SPH XXXV, Zagreb 1971.)

Pišući na početku knjige o situaciji oko izdavanja Bunićevih pjesama, priređivač s pravom konstatira: »Izvršenje toga zadatka nije se smjelo dalje odgađati«. A ipak, ta je zadaća bila složena, odgovorna i nimalo laka, i to iz nekoliko glavnih razloga. Najprije, zbog specifične sudbine Bunićeva opusa do danas: nismo, sve dosad, imali potpunoga i autoritativnog izdanja njegovih »složenja«. Nadalje, zbog zapreka što su stajale na putu do pravilnog čitanja teksta i točne njegove prezentacije: dosadašnja izdanja nepotpuna su i najčešće nepouzdana. Napokon, zato što se ovakvim, potpunim kritičkim izdanjem Bunićevih djela otvara nov vidik na mjesto njegova opusa u okviru hrvatske književnosti, kao i mogućnost njegova preciznijeg situiranja u njezin kontinuitet.

Svaka od ovih činjenica stvorila je, tijekom dosadašnjeg bavljenja Bunićevim djelom, i dodatne poteškoće s kojima se ovo izdanje moralo suočiti. Premda smo, tako, dosad imali nekoliko dosta dobrih radova o ovome pjesniku, zbog prve od navedenih poteškoća — zbog odsutnosti potpunijeg uvida u Bunićevo djelo — isplela se u nas legenda o velikome, a nedovoljno poznatom, baroknom pjesniku, kojega smo znali tek iz antologija i strogo stručnih ili teško dostupnih publikacija, legenda koju je ovo kritičko izdanje moralo u mnogim točkama opovrgavati. Druga među pobrojanim teškoćama — manjkavost dosadašnjih izdanja — prisilila je ovu ediciju da se prema njima opredjeljuje, da ispravlja evidentne, ali i teško uočljive propuste. Napokon, činjenica da mora predstavljati prvo pouzdano izdanje Bunićevih djela, stavila je pred XXXV knjigu *Starih pisaca* i dodatnu odgovornost.

Svih tih opasnosti bio je priređivač Milan Ratković na najbolji mogući način svjestan. Kao dobar poznavalac Bunićevih djela i

¹⁷ Glavičić, *ibidem*.

svih njihovih dosadašnjih izdanja, vladajući suvereno tekstološkim tehnikama, on je odlučio da nabrojene nepogodnosti predusretne na dva osnovna načina: najprije svojim predgovorom, a zatim principima za koje se u priređivanju teksta opredjeljuje. I to se, koliko u ovome času možemo vidjeti, pokazalo sasvim opravdanim.

Ratkovićev predgovor sastoji se od devet poglavlja (*Uvod, Što je ušlo u ovo izdanje, Život Dživa Bunića Vučića, Rukopisi Bunićevih pjesama, Izdanja Bunićevih pjesama, Izdanja Mandalijene pokornice, Osobine izdanja Mandalijene pokornice iz god. 1659, Rukopisi Mandalijene pokornice, Prilozi*), u kojima su dati svi osnovni podaci o Bunićevu životu i radu, ali su pružena i neophodna dodatna objašnjenja uz tekst. Osobito su tu, držim, zanimljiva poglavlja *Rukopisi Bunićevih pjesama* i *Izdanja Bunićevih pjesama*. S obzirom na već opisanu situaciju s poznavanjem i izdavanjem pjesnikovih djela do danas, bavljenje tom problematikom predstavljalo je ozbiljnu, a dosta tešku zadaću. Ratković je međutim i ovdje izabrao najteži, ali valjda najplodonosniji put; o tome on sam kaže: »O prijepisima koje su već opisali drugi, rekao sam, uglavnom, ono što drugi o njima nisu spomenuli, a smatrao sam da je to potrebno reći.« Dakako, učinio je priređivač i više od toga: korektno je i pregledno prenio rezultate ranijih izučavanja, dopunjujući ih, ovdje-onda, vlastitim zapažanjima. Pri tom, međutim, nije podlegao iskušenju da s ranijim izdanjima odnosno opisima polemizira, ali se ipak nije ustručavao da, ondje gdje je u vlastite rezultate bio sasvim siguran, ispravi ili i sasvim opovrgne svoje prethodnike. Uz to, on je velik broj rukopisa i sam opisao, dajući i tu poticajne opaske o svakome od njih. Ukratko, obavio je priređivač, u ovome dijelu svoga rada, niz poslova koji za našu znanost predstavljaju sigurnu stečevinu, od koje kasnija istraživanja mogu poći. Najbolje se to vidi po poglavlju *Osobine izdanja Mandalijene pokornice iz god. 1659*, koje ne predstavlja nezaobilazan dio ovakvoga izdanja, ali zato donosi korisne podatke koji će i u kasnijim nastojanjima svakako naći svoju primjenu.

Što se tiče načela po kojima je Ratković izdao same tekstove, oni imaju nekoliko osnovnih aspekata. Tu je najprije važno, koje su sve pjesme u izdanje ušle: poznato je da su neke od Bunićevih pjesama pripisivane drugim autorima, a tuđe opet njemu, a sam priređivač ne isključuje mogućnost da negdje postoji kakav rukopis Bunićevih pjesama za koji ni do danas ne znamo. Onda, važan je i poredak kojim pjesme dolaze: u starije su se doba, pa i u Bunićevo vrijeme, pjesme u kanconijerima slagale po stanovitim principima koji su svoje uponište najčešće imali u sadržajnoj strani tih djela. Napokon, važno je i pitanje teksta, naime gonetanja nejasnih mjesta, uklanjanja Pucićevih intervencija, a onda i grafije riječji i oblika.

Odabirući pjesme koje će ući u ovo izdanje, Ratković se opredijelio za one za koje danas pouzdano držimo da su Bunićeve, i

usput ispravio neke od evidentnih pogrešaka ranijih proučavatelja, na primjer onu po kojoj je pjesma *Komu hoćeš, ma Ljubice*, u XI knjizi *Starih pisaca* (Zagreb 1880) pripisana Oraciju Mažibradiću. Onda kad se pojavilo pitanje varijanata, priređivač je nastojao da se posluži najstarijim tekstom, odnosno onim koji je najbliže autografu. Ukratko, Ratkovićevu izboru pjesama i njihovih tekstova ne može, čini se, biti prigovora.

Raspoređujući pjesme u knjizi, priređivač također nije pogriješio: odlučio je da naprijed stavi tekst *Plandovanja* (obrazlažući to činjenicom da su pjesnici ljuvene stihove pisali većinom u mladosti, pa onda i kronologija zahtijeva takav red), da bi nakon toga uvrstio *Mandalijenu pokornicu* i latinske stihove, kao sasvim zasebne cjeline. Unutar *Plandovanja* Ratković je poštovao raspored koji je najlogičniji u okviru jednoga kanconijera u kojemu još odzvanjaju petrarkističke note: naprijed su ljuvene pjesme iz faze prvoga pogleda, pa onda one znane pjesme o Raklici u kojima je najuočljiviji marinistički ton, pa razgovori pastijerski i napokon nadgrobnice i druge nabožne pjesme o ispraznosti ljudskoga života i svega zemaljskog, u kojima je Bunićeva misao znala zadobiti sasvim izvoran pjesnički lik.

Načela po kojima je pisao sam tekst Ratković je izložio već u predgovoru, i dosljedno ih se pridržavao. Ta su načela, smatram, pravilno izabrana, kako što se tiče pisanja pojedinih glasova, tako što se tiče ekvivalenata u prenošenju iz jedne grafije u drugu, ili ikavizama, ekavizama i ostalih osobina Bunićevih tekstova. Možda bi jedino bilo dobro da je objašnjeno zašto se priređivač odlučio za lik *Mandalijena*, premda Rešetarovo izdanje pjesama Ignjata Đurđevića (SPH XXIV, Zagreb 1918. i SPH XXV, Zagreb 1926), kao i Aranzino izdanje Kavanjinovih djela (SPH XXII, Zagreb 1913) imaju to ime pisano s *lj*. Međutim, Ratkovićeva opredjeljenja s obzirom na varijante samoga teksta čine nam se redovito ispravnima, pogotovu zato što su svagda obrazložena.

Ako je u ovome trenutku teško reći što ovo izdanje (koje je opremljeno potrebnim aparatom i zgodno odabranim slikovnim priložima) pokazuje o Buniću kao pjesniku već samim svojim postojanjem, moguće je, ipak, barem ponešto naslutiti o pitanjima koja ono otvara. Nekima od njih naša se znanost već bavila, neka su iskrsla istom s ovim izdanjem, od kojega će sva istraživanja morati započinjati. Ta su pitanja, u neku ruku, sukladna onim poteškoćama koje su stajale pred ovom knjigom, a koje smo na početku ukratko pobrojali. Prvo se među tim pitanjima odnosi na stilske osobine Bunićeva opusa i, u vezi s time, na njegov međunarodni kontekst. Premda su se, naime, u novije vrijeme pojavili radovi koji se time bave, čini se da će u budućnosti valjati podrobnije ispitati Bunićev dug marinizmu na jednoj, a petrarkizmu na drugoj strani, kao i njegov odnos prema literarnim ekvivalentima

u talijanskoj i drugim književnostima. Šada, kad imamo kritičko izdanje, mogla bi kompjuterska obrada teksta poslužiti kao veoma korisno pomagalo, osobito u istraživanju Bunićeva stila.

Drugo pitanje tiče se baroknosti Bunićeve lirike. On je naime pisac koji se, barem u našem današnjem senzibilitetu, nerazdvojno veže uz pojam baroka, a uz toga su u njega mnoge stilske, sadržajne, pa i poetsko-tehnološke karakteristike izrazito uočljive, te je pogodan da se upravo na temelju njegova djela pokušaju opisati glavne osobine naše barokne lirike. Njegov bi nas opus, drugim riječima, mogao uvesti u razmišljanje o razinama odnosno stupnju normiranosti pojedinih postupaka u hrvatskome baroku. Za takav će posao, međutim, biti potrebna preglednija usporedba Bunićevih djela s djelima drugih hrvatskih baroknih autora, i to na raznim razinama, od metafoničke do žanrovske.

Na trećem, ali ne i najmanje važnom koraku, postavlja nam ovo izdanje ponovno i pitanje o mjestu Bunićeva djela u okviru hrvatske književnosti, pitanje na koje svako doba mora iznova, za svoje potrebe odgovarati. Takav odgovor može dati jedna nova povijest hrvatske književnosti, ali i povijest našega baroka.

Za sve te poslove ovo izdanje, koje je rezultat rada Milana Ratkovića, nudi se kao solidan i nezaobilazan temelj. Ali, njega mogu opravdati i oplemeniti istom daljnja istraživanja, takva istraživanja koja će znati iskoristiti mogućnosti što ih kritičko izdanje Bunića pruža.

Pavao Pavličić

DVIJE NJEMAČKE STUDIJE O HRVATSKIM BAROKNIM PJESNICIMA

Renate Lachmann-Schmohl, *Ignjat Đorđić, Eine stilistische Untersuchung zum slavischen Barock* (= Slavistische Forschungen, Bd 5), Köln-Graz 1964.

Wilfried Potthoff, *Die Dramen des Junije Palmotić, Ein Beitrag zur Geschichte des Theaters in Dubrovnik im 17. Jahrhundert* (= Bausteine zur Geschichte der Literatur bei den Slaven, Bd 2), Bonn 1973.

Premda se studija R. Lachmann-Schmohl pojavila prije više od deset godina, kada je uostalom i u nas stručno ocijenjena,¹ ona je i danas vrijedna pozornosti, jer predstavlja u mnogo čemu najdalju točku do koje je doprlo razumijevanje Đorđićeva pjesničkoga opusa. Da bismo osjetili bitnu novost i vrijednost te radnje, potreb-

¹ Isp. F. Svelec, *Dvije njemačke rasprave o starijoj hrvatskoj književnosti* u »Kolu« Matice hrvatske, n. s. IV, 7, 1966, str. 77 i d.